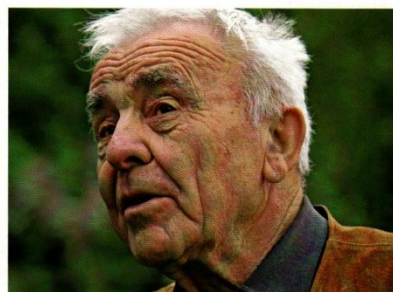
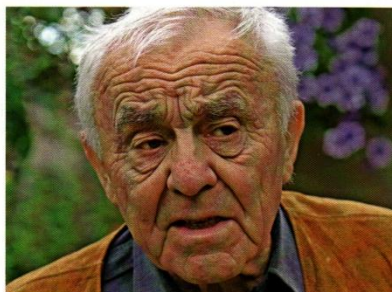
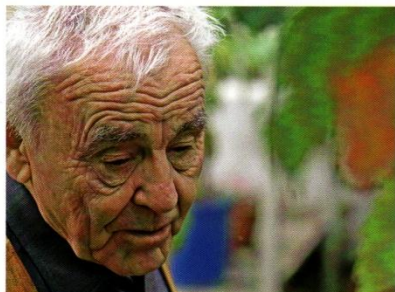

S profesorem Jiřím Marečkem

Václav Babka

Prof. Ing. Jiří Mareček, CSc.
(1930)
profesor v oboru zahradní
a krajinná architektura ČZU
a MZLU. V letech 1971-1991
ředitel Výzkumného
a šlechtitelského ústavu
okrasného zahradnictví
v Průhonících, do roku 2009
aktivní pedagog na ČZU v Praze.
Podrobný životopis a seznam
všech publikovaných prací jsou
uvezeny na
<http://ka.agrobiologie.cz/marecek>

O ideálech

Jestliže bych měl říct, která byla nejkrásnější léta mého života spojená s velkými ideály, bylo to období těsně po pětáctýřicátém roce. To byl nadšený celý národ. Za války se přežívalo s vírou, že se v budoucím státě bude pokračovat v budování republiky. Jestli si na českém národě něčeho vážím, tak to je jeho sociální myšlení a citění. Bohužel toto nadšení a citění bylo zneužito. Taková byla doba. A v nás, tehdy mladých, to nadšení potom dožívalo i později. Věděli jsme samozřejmě, že to nejde a nefunguje podle našich představ, ale pořád v nás byla zodpovědnost za republiku a také za obor, a proto jsme se snažili zachránit, co se dalo.

Když přednáším, uvádím také pasáž o osobnostech. Vykládám studentům třeba o chrudimském zahradním architektovi a významném podnikateli Josefu Vaňkovi a o dalších. Těm všem velkým osobnostem vždy šlo o celkový problém, sami sebe odsouvali do pozadí. Budovali především obor. Ta atmosféra z první republiky doznívala i po druhé světové válce. Chci tím vším říct, že potřeba budovat stát a potažmo náš obor byla velická a myslím, že se v jiných souvislostech projevuje i dnes. Lituji některé mladé lidi, že jim dnes takovýto vyšší ideál schází. Nemají ho, protože je k tomu dostatečně nevedeme.

Z vašich prací a přednášek, které jsem kdysi mohl navštívit, jsem vždy cítil jakýsi vyšší princip a také často vlastenectví.

Je to tak. Lásky k vlasti je ušlechtilá a krásná věc, ale nesmí to být nacionalismus, který je vždy spojen s nenávisť. To vlastenectví jsem nabyl především výchovou od rodičů. Já jsem totiž Hradečák, východočeský husita. Štve mě třeba, jak se dnes často bez ohledu na historické souvislosti přehodnocuje význam a dílo Aloise Jiráska. Udělali jsme čáru za minulostí, jako kdyby před námi nic nebylo nebo to bylo všechno špatné, a proto dnes nepoužitelné.

Možná, že se to vrátí. Lidé, kteří mohou cestovat a jinde ve světě vidí všechny vymoženosti, vysoké hory a skály, vodopády a jezera, se vracejí a je jim doma krásně. Tady u nás je vlastně taková Arkádia bez velkých dramát a všechno je na svém místě a mírné a tam, kde to má být. Cesta, jak se stát vlastencem, je třeba v cestování, poznávání světa. Aby se člověk mohl vrátit do normálna. Věřím, že další generace budou zase vlastenecké. Vždycky, když to se studenty rozebírám, říkám jim, kam mají jako zahradní a krajinní architekti určitě jet. Do Německa musí jet. Němci jsou nám řemeslem a zahradničinou nejbližší. Němci jsou pořádní a mají dokonalý organizační systém. Takový má v Evropě málokdo. Do Velké Británie se musí podívat, aby poznali, jak vypadá společnost, která delší dobu žila v blahobytu a v přijatelném sociálním smíru a která má vysokou, hluboce zažitou kulturní úroveň z našeho zahradnického hlediska především. V Anglii jsou zahrady a parky úplně jiného pojetí. Nejenom profesně, tedy historicky a prostorově, ale i sortimentálně. Značný rozdíl je především v osobním vztahu lidí k zahradám. Když třeba přijдете v Anglii k někomu do zahrady, začne vám vykládat, že toto na zahradě sázel pradědeček, že děda udělal toto a táta udělal tohle a že on sám má v plánu pokračovat takto. V Anglii je kontinuita, bez které to v našem oboru prostě nejde.

Musí se jet podívat také do Skandinávie, aby viděli společnost, která pečuje o občana a až neuvěřitelnou mírou respektuje jeho zájmy a potřeby. To je z metodického pojetí našeho oboru, tedy z pohledu práce pro veřejnost nesmírně důležité a soudobé. Nám to připadá až nenormální. Je kupodivu, že dnešní garnitura se ke Skandinávii a jejím příkladům příliš nehlásí. Jen jsou někdy Skandinávci peskováni, že jsou příliš sociální a že brzy jejich systémy zkrachují.

Samozřejmě by měli poznat Itálii a všechnu tu krásu a ducha renesančních zahrad. Bez toho to prostě nejde.

A říkám jim také, že musí jet do Ruska, aby viděli, jak vypadají sadové úpravy v zemi, která historicky žádné okrasné zahradnictví jako výrazný obor neměla. Když tomu tak bylo, museli to dát udělat lesníkům, pomáhala jim k tomu akademie věd. Podle toho to také vypadá. Jak to říkával pan docent Kavka: Hygienicky a ekologicky to mají v pořádku. Do budoucna to spraví systém naší oborově komplexní práce, to je ryč a sekera. V Rusku si prostě uvědomíte význam a poslání našeho oboru.

V našem rozhovoru jdeme trochu zeširoka, ale ono to asi jinak nejde.

Po státnicích, když je všechno podepsané a rozdané, říkám čerstvým absolventům při závěrečné debatě, když se mě zeptají, co bych jim doporučoval: „Zapomeňte na to, že jste inženýři, dejte si diplom do kredence a běžte na dva tři roky normálně dělat do běžné zahradnické praxe, poznejte běžný provozní život a stanete se normálními lidmi.“ My jsme se také na odborných zahradnických školách i po jejich absolvování snažili být normálními lidmi a byli jsme především zapálení pro věc a spoustu času jsme se věnovali diskuzím. Bavili jsme se třeba o tom, kdy je třeba co sázet, co kdo dělá blbě a proč něco neroste, kdy konečně zaprší a tak podobně. A žili jsme tou praktickou zahradničinou. Dělalो nám dobře, že jsme se vedle svých učitelů a současníků cítili jako jejich kolegové, uvědomili jsme si, kam patříme. Tím jsme získali sebestjistotu, která je pro mladého člověka velmi důležitá.

O oboru

Myslím, že je mojí povinností vyjadřovat se k oboru. Někdo to musí říct, měli bychom o tomto tématu diskutovat častěji. Asi nepovím nic nového, když řeknu, že náš obor je velmi komplexní z hlediska obsahu i formy. Je to jeden z nejkompexnějších oborů vůbec. Souvisí to jednak s polyfunkčností a časovou proměnlivostí vegetace a jednak s občanskou rozmanitostí společnosti, pro kterou pracujeme. To je ta jedinečnost, kterou máme a nemá ji tak širokou například architektura. Je to pro nás typické. Právě tou šíří je náš obor krásný, věcně košatý a přitažlivý. Obor plný problémů a obor otevřený ostatním. Je to lepší, než kdybychom byli nějakou do sebe uzavřenou skupinou.

Nese to samozřejmě zároveň systémový zápor. My totiž oborově nikam nepatříme. Nemáme vlastní resort a nemáme nikoho, za kým bychom mohli jít s celkovým balíkem svých problémů. Patříme rozsahem své činnosti do kultury, do ekologie, do zemědělství a lesnictví, do územního plánování. Zemědělec jde na příslušné ministerstvo, architekti mají za zády orgány územního rozvoje a příslušná ministerstva. Náš obor obsahuje také sociální oblast, sociologii, psychologii, zabývá se volným časem atd. Každý z jednotlivých resortů, kam jakože patříme, nás bere vždy jenom okra-

ově, v rozsahu svých vlastních zájmů. Jevíme se pak jako málo významní. A nikdo nás nechápe jako celek. Proto se z toho nemůžeme vyhrabat. A když se to sečte, protože nás každý chápe jenom kousek, tak nás nechápe vlastně vůbec nikdo. Toto je náš základní problém. Otázkou zůstává, co s tím. Co z toho dále vyplývá.

Pro naši dobu je typické, že do našeho typicky věcně širokého oboru vstupuje zákonitě celá řada dalších oborů. Filozofové, ekologové, architekti. Myslím si, že je dobře, že vstupují do našeho oboru ti všichni ostatní a jsou v něm vítáni. Svými přístupy mohou obor velmi obohatit. Jde jenom o to překonat moment, jestli ti ostatní vstupují do našeho oboru slušně. Je dobrým zvykem, že když do nějakého zajetého oboru vstupují, zeptat se nejprve: „Pánové, nebylo by tady místo? Chtěl bych vám pomoci v této nebo oné činnosti. Co tomu říkáte.“ A my samozřejmě řekneme: „Ano, jste tady vítaní a pojdte, rozjedeme to pěkně zeširoka.“ Často však někdo přijde a vstupuje do našeho problematiky ze své dílčí pozice výrazně samozvanou formou. To je špatně, to nemá nic společného s nutností týmové spolupráce.

Dalším důsledkem dneška a zároveň šíře naší činnosti je nezbytnost specializace. Někdo z nás je na detail, někdo pak umí položit kámen a udělat skalní partii, někdo na to vůbec není a je schopen udělat spíše krajinné úpravy, někdo je zase koncepční pracovník, někdo je na sortimenty, na technologie nebo na pěstování rostlin, někdo je akrobatickým arboristou. Proto je specializace nevyhnutelná. Ale musí být oborově skloubená. Musíme pracovat dohromady. Ta roztržitost spojená s věcnou šíří oboru by nás totiž také mohla zahubit. V tomto smyslu vidím velký význam v naší SZKT, který se projevuje především v Luhačovicích a prostřednictvím našeho časopisu. Jedná se o dva naprosto základní kameny našeho oboru jako celku. Jejich prostřednictvím si uvědomujeme potřebu odborné vzájemnosti a kolegiální úcty. Tuto jednotu v rozmanitosti by mnohem účinněji měly plnit všechny naše školy a zejména pak VÚKOZ v Průhoních.

Zdá se mi někdy, že máme málo oborově sebedůvěry. My jsme přeci nikdy nepřestali být věcně vyhraněným a historicky prověřeným oborem a máme proto na co navazovat. Stále se k někomu připodobňujeme, někdy k architektům, jindy k ekologům. Častým důsledkem pak bývá potlačování sortimentálních hledisek, která těmto dvěma oborům téměř nic nefíkají. Hrozí nám, že když se budeme stále připodobňovat třeba architektům, po čase se nás zeptají, co jsme vlastně zač. Máme tendence dělat velké studie a velká životní díla. Ale kdo je bude dodělávat v detailu? Odtrhává se řemeslo a sortiment od všech těch „velkých věcí“. Takhle to není a ani být nemůže. Bohužel, projevuje se to také někdy ve výuce. Nebudu nikoho jmenovat, protože i naše pražská škola je tím trošičku poznamenaná. Ve škole se končíva studii a do prováděček se nikomu

nechce. Ani studentům, ani pedagogům. Vytváří se tak dojem, že prováděcí projekt a realizace jsou jakousi nižší formou našeho oboru, dobrou tak pro zahradníka a ne pro velkého ducha.

Samozřejmě zůstává otázkou, jak z toho. Tomu, jak z toho, snad přispívají Luhačovice, časopis. Dříve byly Luhačovice setkáváním spolužáků. Dnes je více škol, možná stojí v konkurenci vůči sobě. Rozplývá se ta původní příslušnost k alma mater.

Zdá se mi, že se na našich školách, Lednici nevyvíjí, neučí k plné spokojenosti. Nepěstuje se obecná estetika a obecné chápání problémů v našem oboru. Často se předpokládá, že jsi génius a samotného tě všechno napadne podle hesla „já to tak vidím a nebudu to nikomu vysvětlovat“. Tímto postojem, který je jistě možný, se však srážejí všichni ostatní – ti „negeniální“. Přednášky bývají jen sestavou dílčích pohledů či projektů, chybí stmelující pohled, který je pro formujícího se studenta velmi významný. Výuka nerozvíjí obecnosti. A ještě navíc bych měl připomínku k některým učitelům – měli by pracovat více se sortimentem a pokládat jej za nepostradatelnou součást všech projektů úrovní. Škola je kromě výuky také častým jednáním se studenty, skutečným vedením diplomových prací. Někdo musí školu či katedru budovat, vytvářet třeba pomůcky, organizovat aktivity, semináře včetně těch, které nemají zdánlivě s pedagogikou nic společného. Samozřejmě to všechno není jednoduché, velký problém je ve mzdových možnostech škol. Za této situace má mimořádnou důležitost vyšší pedagogická účast externích kolegů z praxe a rozvíjení širšího kolegia. Já tomu říkám společnost přátel školy.

O budování našeho oboru

Definice oboru je důležitá, ale když o tom přemýšlím, vidím jediné východisko z řady problémů v solidní a dobré každodenní práci. Nicméně někdo by si měl pohrát s hierarchií hodnot v našem oboru, aby se to pak také na školách učilo. Všichni ti, kdo dělají „velké koncepce“, se nakonec na toho, kdo to bude umět udělat rukama, musí obrátit. A bohu díky, že dnešní doba vyžaduje, aby práci dělali lidé, kteří ji umí.

Na druhé straně se mi zdá, že k rozdrobenosti naší společnosti přispívá zahledění nás jednotlivců do sebe. Zkrátka a dobře, mnozí vidí jen svůj dílčí problém a nezůstává jim prostor na to, aby chápali celek.

Další věc – nemůžeme se dožít nějakých větších úspěchů, nebudeme-li mít kvalitního investora. Bude-li mít investor požadavky typu „ať je to zelené a hlavně laciné“, je nám naše genialita houby platná. Když budeme mít kvalitního investora, tak to k něčemu může vést. Těžko se to bude dohánět, protože je to bohužel zanedbáno v celé společnosti. Za první republiky byly naše zahradnické podniky a některé zahrady určitě nad evropským průměrem. Po roce 1945 do roku 1989 prakticky nevycházela oborová odborná literatura.

Nanejvýš o historických zahradách nebo o pěstitelských problémech. O okrasných zahradách nevyšlo prakticky vlastně nic. První knížku od roku 1945 „Zahrada a její uspořádání“, teď je to hloupé, že to musím říci, jsem napsal já. Nebyl jsem si jistý, jestli mi ji vydají, třeba z ideologických důvodů. Čekal jsem na reakce. Téma okrasné zahrady se prostě za socialismu příliš nepěstovalo. Zahradkářství se, pokud jde o literaturu, udržovalo na úrovni pěstitelské, ale o zahradách nic. Zahrady řady bývalých vil se často rozparcelovaly a z vil vznikly nájemní domy, postupně se ztrácely naše vlastní vzory. Okrasná zahrada byla ve všeobecné neúctě, to znamená, že dvě generace žily v zahradní temnotě. Proto se nedivme, že jsme dnes s investory tam, kde jsme.

Pokud jde o všeobecnou vzdělanost, a říkám to už 40 let, měla by být naším vzorem Velká Británie. Tam například na všech slušných a lepších univerzitách mají všeobecně průpravný předmět „gardening“ – zahradničení. Rozumí se amatérské, tedy nevýrobní. Trvá nejčastěji dva semestry a je ukončen zkouškou. Například takový lékař, astronom či stavitel přehrad ví něco o rostlinách, vyzná se v jejich názvech, je mu známo, že gardening má nějakou historii. Ten lékař je pak natolik vzdělaný, že si zahradu buď udělá sám, nebo ví, že si má pozvat někoho, kdo tomu rozumí a je mu pak kvalifikovaným protějškem. A jsme u toho čapkovského typu mít zahradu jako nezbytnou součást životního stylu. Chtěl bych proto, aby náš časopis nebyl určen pro nějakou úzkou skupinu lidí. Měli bychom v něm mít nějakou rozumnou zahrádkářskou tematiku. Vždyť se podíváme, kdo zahrádkáře zásobuje a jakými informacemi. Buď to jsou pouze překlady, věcně jistě správné, ale našim potřebám duchovně dost cizí, anebo odborně neúplné a povrchní časopisecké či televizní informace. To všechno by mělo sloužit k nalezení přátel naší činnosti.

O tradici a autoritách

Za něčím se musí udělat čára, ale je celá řada skutečností, za kterými by se čára nemusela dělat tak silná. Sám jsem si moc netroufal, zpočátku jsem si myslel, že tradice a minulost našeho oboru nebude posluchače na mých přednáškách na Suchdole zajímat. „Když jsem totiž byl ve vašich letech,“ říkám studentům, „a někdo mi začal vykládat o něčem před 20 lety, vypínal jsem mozek, tak jako mnozí z vás nyní.“ Oni pochopí a zdá se mi, že mne pak poslouchají. Vysvětlím jim, že by měli něco vědět o lidech, v jejichž výsledcích práce žijí. Jak mají jinak rozumět tomu, v čem se rozhodli profesně žít? Pak jim vykládám třeba o Josefu Vaňkovi a o jeho chrudimské firmě na vysoké evropské úrovni. Vaněk vydal v první polovině minulého století kolem 20 zahradnických knižních titulů. Vlastnil časopis „Zahradnická burza“, měl svoji projekci, která pracovala na vysoké úrovni. Vydával časopis „Zahrada“ pro zahrádkáře, dělal realizace, měl svoje školky a přitom provozoval nadaci pro chudé zahradnické studenty.

Vzpomínám také architekta Ladislava Žáka a J. K. Říhu. O Žákově, který před 60 lety položil základ dnes velmi aktuální obytnosti krajiny, ví naše veřejnost jen málo. Když jsem jako student zpracovával diplomku, starého pána jsem navštívil a poprosil jsem ho o nějaké rady. Měl jsem prostě tu odvahu. Tématem mé diplomky byly národní prvky v pojetí venkovské zeleně, kterou jsem byl „postižen“ odjakživa. V pozdějších letech se z toho vyvinulo moje lidové krajinářství. Když jsem panu architektovi sdělil, že jsem z Lednice, začal mi spílat, že zmršme každou architekturu. Také první fotka v jeho publikaci „Obytná krajina“ je ukázkou, jak je „zmršena“ funkcionalistická vila stromkovými růžemi. Ale když jsem mu řekl, na čem chci pracovat, jeho postoj se náhle zlomil, pozval mě dál, moc mně pomohl a s velkým porozuměním mne uvítal v ranku těch, kdo milují českou krajinu a venkov. Obytností krajiny a zahrad se od té doby vlastně nikdo soustavně a podrobněji nezabýval. Dalším z významných v našem oboru byl architekt J. K. Říha, Žákův současník. Tito pánové se vzájemně v přístupu k oboru doplňovali, Říha byl více poeta a Žák urbanista.

Dnes nikdo nic neví také o docentu Bohumilu Kavkovi. Kavka byl 40 let ředitelem výzkumného ústavu v Průhonicích. Představoval zde 40 roků teoretickou hlavu našeho oboru. Dlouhou dobu byl přímým spolupracovníkem zakladatele parku a během desítek let tento objekt řídil a rozvíjel. Tato zahradnická tradice parku v Průhonicích se již řadu let nějak nezdůrazňuje – byli to jen zahradníci. A kdo dnes vzpomene na profesora Jaromíra Scholze, bez kterého by nebylo dnešní zahradnické fakulty v Lednici.

Měli jsme vysoké autority na různých úrovních našeho oboru. V Hradci Králové byl například vrchním městským zahradníkem pan Otava, absolvent dvouleté zahradnické školy v Praze-Tróji. Byla to nejlepší dvouletá zahradnická škola v Rakousku-Uhersku. Do ní chodili studenti kolem třicítky a často si sami výuku platili. Protože pan Otava byl městským zahradníkem, měl od města za povinnost bydlet uprostřed Jiráskových sadů v zahradním domku. Kolem domku musel udržovat vzorovou zahradu, aby každý z návštěvníků parku věděl, jak má taková zahrada vypadat. Měl autoritu ve městě na takové úrovni, že když k němu přišel Gočár, Kotěra či jiní špičkoví odborníci, kteří stavěli Hradec, a pan Otava něco chtěl, tak pan Kotěra řekl, že to tak bude a naopak. Ctíli jeden druhého urbanisticky i sadovnický.

Úspěch Hradce spočíval mimo jiné v tom, že měl 25 roků, režim neregim, jednoho starostu. JUDr. Ulrich byl tak velkorysý a jasnozřivý, že koncem 19. století skoupil veškerou půdu po zbouraném opevnění města. Město pak mohlo na své pozemky pozvat autority, které jeho velkorysost mohly ve smyslu svých optimálních představ rozvíjet.

Po Ulrichovi byl starostou pan továrník Pilňáček. Na Podkarpatské Rusi koupil za své peníze dřevěný pravo-

slavný kostel a postavil ho v Jiráskových sadech. Vedle mýdla, které ho živilo, miloval i svoje město. To byli panečku veřejní činitelé!

Pak studentům vykládám také o panu Františku Machalovi. Pan Machala byl zaměstnancem u pana Václava Stome, ředitele Agrární banky v Praze. Stome byl majitelem Žehušického panství. Aby Machala poznal školkařský svět – Belgie, Holandsko, Francii a Německo, zaplatil mu pan Stome tyto cesty a Machala mu pak školky v Žehušicích celá desetiletí řídil. Byly to prvotřídní školky, ve své době největší v republice a jedny z největších v Evropě.

Významné byly také Horákovy školky v Bystřici pod Hostýnem. Nebyly sice tak velké, ale fajnové, na vysoké pěstební a sortimentální úrovni. Pan Horák osobně dohlížel, kde se vezme semeno, množil pouze ten sortiment, o kterém věděl, že bude pro praxi plně užitečný, a ne jen, že se dobře prodá. Také těmto pánům můžeme poděkovat, že máme dnes v řadě parků a zahrad nádherné a zdravé taxony dřevin. Byl nesmírně zodpovědný školkař, velká autorita ve své době, a spolu s panem Machalou budovatel našeho oboru.

Samozřejmě, že ve škole mluvím také o hraběti Sylvu Taroucovi. Založil průhonický park. Ale už méně se ví, že napsal dvě perfektní publikace o dendrologii a o trvalkách. Redigoval také časopis Gartenschönheit, což byl vynikající celorakouský časopis o kráse zahrad. Svoje pozemky poskytl rakousko-uherské a později Československé dendrologické společnosti. Byla to svým významem třetí společnost v Evropě. Hrabě tak vytvořil kompletní blok zahradních a krajinářských aktivit. Lidé mohli do Průhonic přijet a v parku vidět použití rostlin. Průhonice jim poskytly odbornou literaturu a bylo možné si zde rostliny ve školkách Dendrologické společnosti koupit.

Když jste se stal v Průhonicích ředitelem, chtěl jste na koncepci hraběte asi navázat.

My jsme se o jeho velkorysý systém, jinými slovy řečeno o službu našemu zahradnickému oboru, snažili a z valné části se nám to podařilo. Byl tady výzkum, měli jsme vydavatelskou činnost. Vydávali jsme metodiky, vzorové zobecňující projekty, rozvinula se systematická práce se sortimenty dřevin a trvalek, nebývalé se rozvinulo šlechtění květin apod. Chtěli jsme také lidem něco ukázat, pozvednout odbornou úroveň investorů. Proto jsme se rozhodli vybudovat dnešní dendrologickou zahradu, dokonce na pozemcích někdejší Dendrologické společnosti.

O historii výzkumného ústavu v Průhonicích

Hrabě se vždy cítil být českým Rakušanem. Žil v Rakousku-Uhersku a nikdy si žádný jiný stát nedovedl představit. Miloval českou zem, byl například prezidentem národopisné výstavy v roce 1898 v Praze.

Masarykovou reformou přišel sice o titul, pozemky a tedy i o zdroj peněz, ale československý stát se k němu zachoval důstojně. V roce 1926 vše státu prodal a vykonával až do konce života funkci čestného ředitele parku. Na zámku měl celé malé křídlo pro své bydlení.

Po hraběti nastoupil pan docent Kavka a po Kavkovi já. Nastoupil jsem v roce 1971 na místo ředitele, avšak v době, kdy jsme již jako ústav park nevladnili. V roce 1962 totiž došlo k rozšíření tehdejší Československé akademie věd. Při té příležitosti nám byl velmi nestandardním přístupem odebrán park a z místností na zámku jsme dostali výpověď. V té době to znamenalo téměř úplný zánik tehdejšího Výzkumného ústavu okrasného zahradnictví. Když jsem tehdy přišel do Průhonic, řešil jsem jako první věc námi podaný protest proti územnímu plánu obce, který počítal s likvidací našeho původního ústavu, a všechno se mělo stát objekty nově zřízeného Botanického ústavu. Se ztrátou parku zanikla definitivně i velká Kavkova a Scholzova myšlenka o proměně na krajinářské využití či lépe řečeno rozvinutí hodnot parku. Tito dva pánové za války vymysleli, že v Průhonicích, kde jsou různé ekologické podmínky a rozmanitá přírodní stanoviště, vytvoří výtvarné stylizace různých společenstev rostlin. Chtěli přispět k rozvoji krajinářské estetiky. Vedle ekologie se tedy v parku měla sledovat a respektovat tvůrčí a výtvarná činnost člověka. To byla obrovská a nadčasová myšlenka. Scholz nám pak o tom vykládal a zatížil mě tou myšlenkou na celý život. Svým úsilím realizovat svůj záměr vlastně navázali na hraběte, který říkával, že by v Průhonicích chtěl vytvořit zušlechtěnou českou krajinu. Hrabě si to zušlechtění představoval esteticky, pěstebně a sortimentálně. Scholz s Kavkou mysleli československy: první poklonu chtěli v tomto směru učinit Slovensku, a tak začali krajinářskou stylizací Tater. Svoji práci měli promyšlenou a nebrali ji jen úzce botanicky, ale i výtvarně. Pod „průhonickými Tatrami“ měla vzniknout jihočeská krajina s borovicí blatkou a vlhkými loukami jako ekologicko-estetické ohlédnutí za dávným vývojem naší krajiny. Borovice jsou v parku jako pozůstatek jejich záměru doposud. Málokdo o tom ví.

Když jsem přišel do ústavu, neměli jsme ani kousek trávníku, neměli jsme prakticky vůbec nic. Proto vlastně pak vznikla dendrologická zahrada. Chtěli jsme se s Botanickým ústavem dohodnout na společném využívání parku. Měli jsme sortimenty v rododendronech a cibulovinách. To však nebylo možné pro naprosto rozdílné pojetí budoucího využití tohoto objektu. Dendrologická zahrada se nebudovala lehce. Nejtěžší bylo její území vyjmout z tehdy velmi přísně chráněného zemědělského půdního fondu. Problémy nám dělali také na místním národním výboru. Když jsme už konečně zahradu měli, nebyl téměř nikdo na práci. Pracoval tam jen legendární pan Stržínek, pamětník hraběte i docenta Kavky, a několik manuálních

pracovníků. Naštěstí jsme ze Sempry, pod kterou jsme tenkrát patřili, na dobu dvou let dostali partu 20 Vietnámců. Moc nám v těch začátcích pomohli a po dvou letech po nich zůstal nejen dobrý výsledek práce, ale i mzdový fond, což umožnilo přijetí našich stálých pracovníků. Tak to postupně vznikalo, bylo to místy dobrodružství, ale s perfektními spolupracovníky, zejména s mým celoživotním přítelem a kolegou Ing. Drahomírem Šonským. Asi oboustranně to byly jedny z nejkrásnějších let našeho života.

Do roku 1989 patřil ústav pod zemědělskou akademii, což byla zlatá léta výzkumu. V posledním období byl nadřízeným orgánem oborový podnik Sempra, což znamenalo zejména zintenzivnění šlechtitelské činnosti. Po roce 1989 došlo k výrazné změně v oblasti řízení zemědělského výzkumu. Jeho další financování a tedy i existence byly ohroženy, především naprosto negativním postojem tehdejšího ministerstva zemědělství k výzkumu. Naštěstí byl v té době ministrem životního prostředí Ing. Ivan Dejmal, který u mě dělal na Suchdole kdysi diplomku. Okamžitě souhlasil s převedením ústavu pod ministerstvo životního prostředí. V té době bylo ministerstvo životního prostředí něco jiného než později. Do resortu životního prostředí spadalo ještě územní plánování, Dejmal již zaměstnával řadu architektů. Zdálo se, že se konečně náš ústav rozjede naplno. Jenže Ing. Dejmal byl předčasně odvolán a ministerstvu byla odebrána možnost přímého zásahu a řízení územního plánování. Došlo k výraznému odklonu od původní koncepce, do níž dosavadní zaměření ústavu dnes příliš nezapadá a v tom je jeho největší současný problém. Velkým kladem současného vedení ústavu je to, že odolalo nezodpovědným podnikatelským tlakům a iniciativám veřejných činitelů na různých úrovních řízení státu. 130 hektarů státní půdy s objekty ve středu obce a v přímé návaznosti na park a zámek jsou stále velmi lákavé. Pro náš obor je důležité, že se fyzický stav ústavu zachoval v plném rozsahu. Jde tedy nyní o to, aby stávající kolektiv pracovníků dokázal dál rozvíjet dlouhodobou ústavní tradici a tím i celý náš obor.

O sociologii a estetice

Předmětem výzkumu by měla být například oborově aplikovaná sociologie jako jeden ze zdrojů soudobého pojetí estetiky. Děláme pro lidi a o lidech nic nevíme. Když ve Skandinávii někdo přinese projekt, neřekne „já jsem génius ze Stockholmu a zde je moje řešení, které vidím takto“. Ve Skandinávii musí projektant říci: „Přišel jsem udělat tento park a zjistil jsem si, že místní lidé mají takové a takové představy, že jsou takové a takové možnosti a hlavně lidé chtějí toto, toto a toto. A já jsem si dovolil vám navrhnout tři alternativy a naplnit co nejlépe vaše přání“. Tak se tam prostě pracuje, sociologickým hodnocením vždy vše začíná a končí. Měli bychom mít sadovnické sociology, měli

bychom vědět vše o současnosti, ale i o předpokladu životního stylu za 20 let. Sociologii bychom neměli chápat jako limit rozvoje tvůrčích sil, ale naopak jako inspiraci pro jejich rozvinutí v podmínkách demokratické a občanské společnosti.

Dalším velkým tématem pro soustavný výzkum je obytnost přírodního prostředí. Co to vůbec je. Žák ji definoval a je na nás, abychom tento vysoce významný fenomén dále rozvinuli. Zahrada, park, krajina mají vedle obecně platných parametrů často zcela odlišné parametry obytnosti.

Nezabýváme se estetikou aplikovanou pro náš obor. Na katedře estetiky na UK probíhají již třetím rokem semináře o estetice přírody. Místy je to kontroverzní, ale to je dobře, protože názory je třeba vyslyšet. Je třeba si ujasnit řadu pojmů. Co je to například nápodobna přírody, jak vnímat některé tradiční estetické kategorie, jaký bude odraz zintenzivnění ekologického myšlení v chápání estetiky přírodního prostředí atd. Ekologické myšlení hýbe také samozřejmě estetickým myšlením. Tady se prostě něco děje a nemůžeme to považovat za malichernost. Jak bude tedy vypadat ta aplikace přírodního myšlení. Měli bychom prostě mít nějakou naši krajinařskou tribunu, která se bude těmito hodnotami zabývat. Zdá se, že i v tomto směru chybí teoretické předměty. Nutíme často studenty kreslit a kreslit, málo se věnujeme tomu, proč a na základě čeho můžeme zdůvodnit své návrhy.

Můžeme pokračovat dál. Co je to abstrakce? Jak bude vypadat abstraktní zahrada? Co je to stylizace? Kavka se Scholzem to tak složitě nevnímali. Oni celou naši činnost chápali více méně jako zušlechtní krajiny. V podstatě chtěli dosáhnout stylizace. Botanik řekne, že je něco lužní poloha, řekne ještě, co tam roste. Ale co dál? Když tedy budu ten luh chtít zušlechtnit a výtvarně umocnit, jaké tedy pro mne platí obecnosti? A jsou vůbec nějaké? Nejde přece pouze o sortiment rostlin. Definování takových obecných estetických hodnot či předpokladů jsem publikoval ve své druhé knize o zahradě, kde jsem vymyslel několik typů zahrad, které mohou přicházet v úvahu z hlediska toho kterého životního stylu člověka. Letos jsem v našem univerzitním časopise *Scientia Agriculturae Bohemica* spolu se svojí doktorandkou publikoval práci o krajinařském potenciálu údolních poloh. Snažím se v ní některé jejich rysy zobecnit. Výzkum znamená zobecňování.

O sortimentu

Dalším výzkumným fenoménem je tvůrčím a soudobým způsobem rozvíjený sortiment rostlin. Kdo se má jím má zabývat? Úzce zaměřený ekologové nepřicházejí v úvahu. Uznávají téměř výlučně sortiment domácích rostlin, o širší introdukovaný sortiment nejeví zájem z principiálních důvodů. Pro architektky je typické, že o rostlinách nevědí téměř nic. Končí prostě javorem nebo v horším případě prostě stromem. Hlásají proto

často tzv. boží prostotu, čistou kompozici nepokaženou sortimentálními hledisky. Práce se sortimentem se však nedotýká počtu, ale zejména jeho kompoziční kvality. Na to často zapominají. Boží prostota samozřejmě existuje. Je to ta nejvyšší estetická kategorie. Začnu ji však věřit teprve tomu člověku, který ví, o co jde. Až třeba pan profesor Otruba nebo pan profesor Machovec řeknou, že to a to konkrétní řešení vyžaduje sortimentální prostotu, tak jim to uvěřím. Protože oni znají ještě další tisícovku taxonů a znají jejich hodnotu. Ale jak to mám věřit někomu, kdo nerozezná dub od lípy?

Z celé Evropy se na nás chrlí sortiment. To jsou najednou takové možnosti, jako kdyby před nějakého architekta přinesli 150 nových materiálů, ze kterých by mohl stavět. Na tento příliv materiálu bohužel nikdo přiměřeně nereaguje. Rostliny se dováží podle míry zodpovědnosti nebo nezodpovědnosti dovozových firem. Velmi se rozmáhá také pěstování dřevin na tzv. jedno použití, které se kupují jako květina. Tento celkový projev a tlak, který je výsledkem pozitivních celosvětových snah o zdokonalování genofondu rostlin, nemůžeme samozřejmě zarážet, ale musíme s ním nějak rozumně hospodařit. Souborné a soustavné hodnocení sortimentu by proto mělo být velmi podstatným výzkumným úkolem.

Vždycky jsem si myslel, že zacházení se sortimentem by mělo být hlavní náplní průhonické dendrologické zahrady. Třeba se řekne šerík. Někdo, kdo ví, co to ten šerík je, soustředí stovku odrůd, vysadí je a začne s hodnocením vybraných vlastností. Ale to by nemělo být vše. Hodnotit by se měl sortiment i z hlediska jeho použití, například v kombinaci s dalšími dřevinami kvetoucími současně. To byl původní záměr sortimentální práce v dendrologické zahradě v Průhonících. Vytvářet podklady pro skutečné kompoziční hodnocení a využití sortimentu. Nemělo by jít jen o výčet vlastností taxonů, ale i o naznačení jejich výtvarného, technologického či jiného využití. Za takovou práci by nám byli všichni kolegové a kolegyně vděční.

Z loňských Luhačovic jsem odjel s dobrou náladou a s uspokojením, že konečně dal někdo na přetřes jednaní sortiment. Říkal jsem si, že tam vystoupím, poděkuji a doporučím, aby místo vykřičníku s otazníkem, což bylo logem jednání, zářily pouze tři vykřičníky. Byl jsem nadšený a bylo velmi dobře, že tam bylo tolik mladých lidí, kterým to myslí velmi reálně. Myslím si, že by se problém sortimentu měl mnohem více objevovat také ve vašem časopise, ale nejen jako pouhý popis taxonu.

O venkově

Dá se říci, že krajinařsky chápaný venkov je dnes velmi slabou stránkou praxe, výuky i výzkumu. Řada soudobých projektů se pohybuje v různých CHKO či na jiných mimořádných územích. Nikomu se nechce řešit zcela běžnou krajinu. Tu obyčejnou, ve které není nic vý-

znamného, než jen to, že v ní žijí lidé. Ve venkovské krajině jsou vážné problémy demografické, mění se profesní struktura obyvatel, podstatně se snížil podíl těch, kdo jsou na stavu krajiny přímo závislí. Je tedy závažnou otázkou, pro koho vlastně krajinářské úpravy budeme navrhovat. Co budeme akcentovat. Minulost, nebo budoucnost. Jak to vlastně bude s její českostí či světovostí. Jaký bude vztah těchto úprav k zemědělské výrobě, kdo a proč bude tyto úpravy platit a udržovat. A jsme opět u toho výzkumného či univerzitního PROČ. Na všechny tyto úkoly ani zdaleka nevystačíme s krajinným rázem a s jeho pouze rámcovým výkladem. Dnes vznikají mikroregiony. Zatím proto, aby měly kanalizaci, školu, prodejnu, dopravu. Přejde však doba, kdy se budou chtít vyjádřit ke krajině a my budeme muset být schopni k tomu něco říci. Systém mikroregionů je, jak se mi zdá, pro krajinu velká naděje. Krajina se neobrodí jen z velkolepých krajinných plánů. Samozřejmě, že krajinný plán musí být. Bude však záležet na jeho vnitřní struktuře a ta by měla být „mikroregionová“. Z mikroregionu, tedy z občanského zájmu a iniciativy, by se měla utvářet soudobá identita krajiny. Objevují se již dnes stále častěji lidé, kterým na krajině mikroregionu záleží. Lidé najednou začínají mít o krajinu zájem. Někde třeba chtějí zachovat ovocné stromy v alejích, jinde obnovit rybník apod. Je to navíc péče tvůrčí, chtějí kolem sebe krásno. Jsem rád, že mám pedagogickou možnost těmto tendencím pomoci. Všech pět mých perfektních studentek doktorského studia má svá krajinářská témata aplikována na venkovský mikroregion a na konkrétní formy či stupně jeho projektování.

V krajinářské literatuře se píše hodně o historii, o socialismu se píše tendenčně negativně, obdobně, jako se za socialismu vyzvedávaly a oslavovaly sovětské úspěchy a psalo se o pokřiveném kapitalismu. V závěrečných částech jsou pak většinou obecné pasáže, jak by se to mělo dělat, ale obvykle mimo skutečnou realitu.

Nebudu to rozvádět, ale vím, proč to tak někteří asi píšou. Myslím si, že mnozí z nich mají často sami máslo na hlavě. Dnes se například říká, že velkovýroba v zemědělství je všeobecně špatnou formou. To může a nemusí být pravda. Velkovýroba může být velmi užitečná, ale záleží na vnitřní struktuře podniku a na osvícenosti jeho představitelů. Bude-li podnik vázaný na zájmy lidí, tak je to možné. Navíc ty velké podniky mohou krajinářské úpravy zaplatit. Pouchme se z minulosti. Velkolepost barokní krajiny iniciovali, realizovali a platili osvícení feudálové a rozvíjeli souběžně i tehdejší výkonné formy velkovýroby. Měřítkově je to jistě nesrovnatelné s dneškem, principem však ano. Určitý podíl malovýroby, to je menších rodinných hospodářství, musí být rozvíjena jako tradiční forma. V krajině by mělo přibývat lidí, kteří jsou v přímém styku s půdou a kteří jsou proto schopni lépe reagovat na

proměnlivost lokálních přírodních podmínek. Být zdrojem ekologické diverzity a i výtvarné proměnlivosti v krajině.

O agroděsignu

Venkov je prostě zemědělství. S panem architektem profesorem Mojmiřem Kyselkou jsme staří známí. Mojmír začal s agroděsignem asi před třiceti lety. Když s tím veřejně vystoupil, jeho kolegové se do něho pustili asi v tom smyslu, že architektura je jen jedna a nač tedy nějaký jiný přístup ke krajině. Otázkám agroděsignu se v současné době prakticky nikdo nevěnuje. V našem časopisu jsem již o agroděsignu něco psal. Vyšlo to jako článek o řešení příměstské krajiny v Kralupech nad Vltavou. Navrhl jsem něco podobného, jako kdysi hrabě Chotek v nedalekých Veltrusech. Sestavil jsem zvláštní oševní postup, který se měl stát kompozičním jádrem celého návrhu. Chtěl jsem, aby město poskytl plochu 40 ha vybranému zemědělci zdarma za podmínky, že bude hospodařit podle dopředu stanovených pravidel. Spočívalo to v tom, že v první zóně, která navazovala přímo na město, byl navržen větší podíl vojtěšek a kultury, jejichž působení bylo časově co nejdelší a pro lidi nepřijatelnější. Nebyly tam zařazeny např. okopaniny atd. Realizovat se podařila doposud jen polovina, změnilo se zastupitelstvo.

Velmi dobře si také pamatují, jak jste nám kdysi v 80. letech přednášel o agroděsignu a o oševních postupech v okolí Stockholmu.

Do dneška ty švédské sestavy mám. Vše je vyjádřeno v zónaci krajiny, kde každý zúčastněný obor činnosti, tedy i zemědělství, má přesně vymezené formy své činnosti. Vícenáklady, které tak zemědělcům vznikají, platí město, jako určitou formu služeb. Zemědělství má nedoceněný krajinotvorný potenciál, o jehož plné využití v krajinářském smyslu se zatím u nás nikdo systematicky nepokusil. Udivuje mne povrchnost některých krajinářských projektů, kde se v grafickém pojednání výkresů objevují velké bílé nebo okrově zbarvené plochy s prostým označením – zemědělství, a tečka. Bude zde pěstována zelenina, nebo len či kukuřice? Nad touto naprosto základní problematikou jsou tyto typy projektů jakoby povzneseny a domnívají se, že jsou tzv. krajinářské. Zemědělský krajinný potenciál tak zůstává nevyužitý a může proto být zneužit k nevhodným zemědělským záměrům.

O militantních ekolozích

Abych tedy shrnul, co je třeba dělat výzkumně: sociologii, obytné hodnoty přírodního prostředí, estetiku, sortiment. A poslední zásadní věc: co budeme dělat s militantními ekology, s těmi, co nás často napadají nebo nekompromisně vylučují z krajinářských prací. Složitě na tomto vztahu je to, že se jedná nejčastěji

o lidi obětavé, biologicky myslící a usilující o záchranu tohoto světa. Svoji podstatou jsou našemu oboru mnohem bližší než obory jiné. Problém je jen podle mého názoru ve formě a kvalitě jejich informovanosti a častému přesvědčení o nadřazenosti jejich jednoznačných stanovisek. Oni si ovšem asi totéž myslí o nás. Východisko je jediné, musí to skončit podáním rukou, ale bude třeba z nich sejmout příslušný náramek.

O zahradách

Zahrady byly, jsou a vždy budou nejrozsáhlejším útvarem zeleně ve všech menších městech. Na vesnici je to běžně 50 procent, často však až 70 procent z plochy intravilánu. Zahrady jsou jedinou vegetací, která proniká těsně k člověku a může mu vstoupit oknem až do bytu. Vytváří tak významnou celooobecní zelenou infrastrukturu. Oproti tomu zeleň veřejná vždy někde skončí a její přímý kontakt s člověkem je přerušen jiným prostředím. Účinnost zahradní vegetace je tedy mnohem intenzivnější, člověk je s ní trvaleji v bezprostředním styku. Významnou obytnou hodnotou je skutečnost, že zahrada je zelení, která je zařazena do pravidelného rytmu člověka. Její účinnost může tedy být vysoce efektivní.

Zahrada má navíc sociální funkce. Je to např. jeden z mála lidských koníčků, který nerozděluje, ale naopak sdružuje rodinu. Se zahradou máme zpravidla tři sousedy, s kterými musíme být ve styku. Sousedské vztahy výrazně ovlivňují obytnost sídla a podílejí se výrazně na utváření občanské komunity. Zahrada sdružuje lidi stejných zájmů. V Čapkově Zahradníkové roce je v tomto smyslu velice výstižná perokresba. Jsou tam tři pánové, kteří se objímají, a je jim jedno, jestli je jeden bankéř a druhý sluha. Mají jeden společný zájem – zahradu. A to je ta významná „zahradně občanská“ hodnota. A ještě bych chtěl připomenout, že ten, kdo zahradu provozuje a celou ji zaplatí, z ní městu platí daň. A to „mizerný město“ se k němu často chová macešsky a nedoceňuje přitom, že bioklimatická účinnost zahrad je mnohdy vyšší než městské veřejné zeleně. Chápu Angličany, že si této činnosti nesmírně vážící a mají perfektní systém právní ochrany nejrůznějších forem rodinných zahrad.

My zahradníci bychom neměli chápat zahradu jen jako zdroj financí. Při „dělání“ zahrad by měla fungovat určitá vznešenost. Zároveň je hrubou chybou chápat zahradu jen jako výtvarné dílo. Ideotypem by měl být na zahradě šťastný člověk. To není ústupek od estetických hodnot, ale osobitá kompoziční hodnota. Na nás je, abychom spoluobčanům toto štěstí prostřednictvím zahrady připravili.

Aby byly kvalitnější zahrady, měla by se upravit příslušná ustanovení územního plánování, zejména regulačního plánu, ve kterém by byly mnohem zodpovědněji a objektivněji než doposud stanoveny zejména velikost a tvar pozemku, variabilita umístění staveb na

parcelách a jiné skutečnosti. Metodicky se zapomíná, že snaha bydlet v rodinném domě je vždy spojena se snahou mít zahradu. Měli bychom se v této souvislosti mnohem více zabývat také perspektivou životního stylu. Architekt staví pro dnešek, my ale něco vysázíme a začne to fungovat za 20 let. Nás ta budoucnost musí prostě mnohem víc zajímat.

Když si konec konců srovnáme význam rodinných zahrad v celkové struktuře sídel, vynoří se nutně otázka, proč se na našich středních a vysokých školách nevyučuje samostatný předmět „rodinná zahrada“. O jeho významu jsem hluboce přesvědčen, i když řada kolegů k tomu má kritické připomínky. Byla by to výuka o sadovnickém detailu a o jeho vztahu k životnímu stylu. Rodinné zahrady jsou svým rozsahem a funkční specifikou samostatnou větví našeho oboru a musí se proto rozvíjet vlastním, svébytným způsobem. Potřeba různých forem obytné zahrady byla ještě nedávno výjimkou, dnes je téměř celonárodní potřebou. Je to tedy moc dobrý a příznivý vývoj a měli bychom si jej včas uvědomit. Za této situace nelze rodinné zahrady zařadit zcela mechanicky a významově do řady vedle úpravy hřbitovů, náměstí, komunikací apod. Při výuce bychom je neměli chápat jen jako cvičný prostor pro zhotovení prvního projektu začínajícího studenta.

O naději a optimismu

Ještě jsem chtěl mluvit o naději, která s optimismem úzce souvisí. Když se mi podařilo v roce 1971 vrátit pana profesora Scholze do Průhonice, často za mnou přišel a svojí osobitou metodou uvařil kávu. Pak jsme spolu probírali svět a já jsem mu vždycky říkal: „Pane profesore, to je v háji. To je na 300 let. 300 let jsme byli pod Rakouskem, 300 let budeme pod Rusama, ti se odtud jen tak nehnou“. On byl optimista: „To tě nikdy nenapadne, že je zázrak, že se v té střední Evropě těch 10 miliónů lidí udrželo a že mají stále svoji kulturu? Copak myslíš, že tady bylo někdy normálně? Darebáctví bylo vždycky, jest a bude. A národ nakonec nezblbnul. Nikdo to dosud nebyl schopný definovat, ale když přišlo k nějakému průsvihu, tak se národ vždycky sjednotil a něco vymyslel. Najednou pak lidé mají podobné názory. Je to prostě v genech.“ On říkal v genofondu, byl totiž šlechtitel. Za ten principiální optimismus jsem panu profesorovi Scholzovi moc vděčný a vzpomenu si na něho vždycky, když jsou národ nebo náš krásný obor v nebezpečí a negativ je na mne příliš mnoho. Svoji práci bychom ale měli těm českým genům pomoci, aby to lépe fungovalo. Moji současnou největší nadějí a současně i zdrojem optimismu je velký počet kolegyně a kolegů, kteří se poctivě, aktivně a s láskou staví k životu a k povznesení našeho oboru.